

2026-01-27

Finansdepartementet

Karin Pilsäter
070-382 65 55
Karin.pilsater@tco.se

Fler möjligheter till ökat välbstånd

SOU 2025:96

TCO har beretts möjlighet att yttra sig över
Produktivitetskommissionens slutbetänkande Fler möjligheter till
ökat välbstånd SOU 2025:96 och avger följande yttrande.

Innehåll

Fler möjligheter till ökat välbstånd	1
Inledning.....	3
TCO:s övergripande ståndpunkter	3
Om remissvaret	5
Yttrande kapitelvis.....	5
3. Teknisk utveckling, forskning och innovation.....	5
3.5.2 Tydligare rollfördelning och starkare drivkrafter för lärosäten	5
3.5.4 Starkare koppling mellan akademi och näringsliv	6
3.5.7 Bredda och förenkla FoU-avdraget.....	7
3.5.8 Samhällsekonomiskt effektiva krisstöd.....	8
3.5.9 Förbättra förutsättningarna för entreprenörskap	9
4 Digitalisering och AI	10
4.4.2 Tillgängliggör svenska data	11
4.4.3 Minska osäkerheten kring datahantering	12
4.4.5 Stärk förmågan till digital innovation i offentlig sektor....	13
5. Arbetsmarknad	14
5.3.1 Underlätta högkvalificerad arbetskraftsinvandring	14
5.3.3 Sänk den statliga inkomstskatten	15
5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektivare utbildningsval	16
5.3.5 Stärk de nationella yrkesprogrammen på gymnasial nivå	17

5.3.8 Ett mer träffsäkert omställningsstudiestöd.....	17
5.3.10 Stärk arbetsmarknadsutbildningen	18
5.3.11 En förändrad föräldraförsäkring	19
Kapitel 6 Kapitalförsörjning	20
6.3.4 Ett bra investeringsklimat och välintegrerade globala marknader	20
7 Konkurrens och handel.....	21
7.5.5 Fortsätt verka för öppenhet, frihandel och en bättre inre marknad	21
8 Klimat och industripolitik	22
8.3.1 Statens roll och vikten av goda ramvillkor.....	22
8.3.3 Prissättning av utsläpp av växthusgaser.....	23
8.3.4 De svenska nationella klimatmålen skapar otydlighet och försvårar kostnadseffektivitet	23
8.3.5 Hantera fördelningseffekter med ordinarie system	24
8.3.6 Offentlig upphandling är sällan ett effektivt verktyg för grön omställning	24
Kapitel 9 Energiförsörjning	25
9.4.1 Energipolitiken bör vara långsiktig.....	25
10 Bostadsmarknaden	25
10.4.2 Vikten av neutral beskattning	25
11 Kriminalitet och tillit	26
11.3 Bedömningar och förslag	26
11.3.5 Offentlighetsprincip för offentligt finansierad välfärd.....	26
11.3.6 Lägre krav för uteslutning och lättare att säga upp avtal.	27
11.3.8 Insatser mot korruption och möjliggörare	27
13 Kommunsektorn	28
13.3.1 En garantimodell för kommunsektorns finansiering.....	28
13.3.2 Bättre redovisning för förbättrad tydlighet.....	29
13.3.3 Metoder för att kunna mäta produktivitetsutvecklingen	30
15 Offentlig upphandling	31
15.3 Bedömningar och förslag.....	31
15.3.1 Systematisk användning av erfarenheter	31
15.3.6 Förändrade europeiska upphandlingsregler.....	31
16 Konkurrens inom välfärdssektorn	32

16.3.5 Slutsatser 32

Inledning

Ökad produktivitet är helt centralt för ett växande välstånd.

Stärkt privatekonomi, kortare arbetad tid, offentliga utgifter såsom exempelvis satsningar för totalförsvaret, klimatomställning eller välfärdstjänster förutsätter alla ett växande välstånd genom ökad produktivitet. För en facklig centralorganisation som TCO är det därför angeläget att engagera sig för reformer som kan leda till stärkta förutsättningar för ökad produktivitet i hela samhället.

TCO ser positivt på att Produktivitetskommissionen tillsattes och dess breda uppdrag. TCO delar kommissionens uppfattning att behovet inte utgörs av några få stora och omfattande reformer av hela politikområden, utan av många mindre men väl genomarbetade förändringar i breda delar av samhällslivet. Kommissionen har i hög grad koncentrerat arbetet kring reformer och förbättringar inom de områden som staten ansvarar för och där regering och riksdag har såväl verktyg som beslutskompetens.

TCO:s övergripande ståndpunkter

TCO vill inledningsvis lyfta några områden som särskilt betydelsefulla:

- Vikten av en väl fungerande utbildningskedja, från förskola till forskning. Ett utbildningssystem som både säkerställer grundutbildning för barn och unga och ger yrkesverksamma goda möjligheter till omställning och vidareutbildning.
- Det offentliga åtagandets centrala roll, med allt från väl fungerande tillstånds- och kontrollsystem, infrastruktur, utbildning till välfärdstjänster som barn- och äldreomsorg.
- Den svenska arbetsmarknadsmodellen och dess betydelse för produktivitetsutvecklingen och därmed välståndsutveckling.
- Tilliten till väl fungerande samhällsliga institutioner, såsom lagstiftning och ramvillkor men även arbetsmarknadsmodellen och andra normer.

Genom den svenska arbetsmarknadsmodellen ("partsmodellen") med kollektivavtalslösningar skapas flexibla och ändamålsenliga strukturer på arbetsmarknaden, vilket främjar såväl omställning som utveckling.

Arbetsmarknadsmodellen är en av många starka institutioner som bygger goda ramvillkor för såväl näringsliv som offentliga verksamheter och därmed stärker produktivitsutveckling och välbefinnande. Lönebildningsfrågor är, sedan lång tid, en fråga för förhandling mellan arbetsmarknadens parter. Detta system har haft och har starkt politiskt stöd och är fortsatt av mycket stor vikt att värna.

Svensk arbetsmarknad och fackföreningsrörelse präglas i hög grad av att öppenhet, fri handel, strukturomvandling, innovation och utveckling bejakas. Detta synsätt skiljer oss från situationen i många andra delar av Europa och världen, och är något som måste värnas och upprätthållas.

Arbetsmarknadsmodellen kräver goda utbildningsmöjligheter och andra förutsättningar för omställning i arbetslivet, liksom ett gott ekonomiskt skydd för individen vid omställning – främst genom en väl fungerande arbetslöshetsförsäkring. Det är arbetstagare – inte jobb – som ska skyddas i omställningen. Därigenom kan även den som på kort sikt förlorar på strukturomvandling bli dess långsiktiga vinnare. Vinsterna av den ekonomiska utvecklingen måste också komma alla till del, inte minst för att undvika polarisering och för att hålla ihop samhället.

Till synes små justeringar i förutsättningarna för arbetsmarknadens parter kan få avsevärt större negativa konsekvenser än förutsett, vilket i förlängningen kan undergräva partsmodellens förmåga att lösa omställningsuppgiften.

TCO vill också här påtala att taket för ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen idag ligger på en nivå där endast en tredjedel av de anställda på arbetsmarknaden faktiskt får 80 procent av inkomsten vid arbetslöshet – mindre än var femte tjänsteman. Vid medianlönen för tjänstemän uppgår arbetslöshetsersättningen till drygt 50 procent av tidigare inkomst. Detta ger inte ett fungerande skyddsnät. Mot denna bakgrund anser TCO att taket i arbetslöshetsförsäkringen behöver höjas och indexeras för att följa utvecklingen av lönerna.

TCO vill också betona vikten av att det även för individen lönar sig att utbilda sig och ta ansvar. Detta måste präglade inkomstbeskattningen, genom lägre marginalskatter. En bredare skatteöversyn bör genomföras.

Arbetsmiljö och arbetsvillkor påverkar såväl arbetsgivarens attraktivitet som medarbetarnas möjlighet att utföra ett kvalitativt och därmed produktivt arbete. Detta gäller inte minst för välfärdens olika yrkesgrupper. Höga sjuktal och svårighet att behålla erfaren personal påverkar produktiviteten negativt. Mot bakgrund av att verksamheten i kommuner och regioner motsvarar omkring en

femtedel av BNP är den faktiska produktiviteten i dessa sektorer central. Den negativa sjukskrivningstrenden måste brytas, och förutsättningar för erfaren kompetent personal att stanna i yrket och ha ett långt arbetsliv förbättras så att kunskande och kompetens tas tillvara.

Det är också angeläget att utveckla metoder att mäta produktiviteten i offentliga verksamheter, så att åtgärder för att stärka produktivitet får rätt effekt. Det är också angeläget att åstadkomma mer långsiktiga ekonomiska planeringsförutsättningar för kommuner och regioner så att dessa ges bättre förutsättningar att använda resurserna effektivt.

I detta sammanhang kan nämnas att det i till exempel rapporten *Tyst förvaltning* [Tyst förvaltning](#) som TCO gav ut våren 2025 konstateras att det i dagens förvaltningspolitik ingår en tydlig strävan mot effektivitet. För TCO är det en självklarhet att offentlig verksamhet ska drivas effektivt. Men när värdet av effektivitet, såsom också framgår av rapporten, står över opartiskhet och rättssäkerhet förloras viktiga perspektiv. Effektivitet blir liktydigt med högsta möjliga tempo och riskerar att underminera det som verkligen gör en demokrati stark – förankring, noggranna beslutsprocesser och möjlighet för professionella tjänstemän att komma till tals med sin kunskap. Detta riskerar i längden i stället leda till ineffektivisering.

Om remissvaret

Slutbetänkandet från Produktivitetskommissionen ”Fler möjligheter till ökat välbefinnande”, tillsammans med delbetänkandet ”Goda möjligheter till ökat välbefinnande” (SOU 2024:29) är mycket omfattande. Därutöver kräver flertalet bedömningar och förslag i betänkandet att ytterligare utredningar görs och att mer konkreta förslag tas fram.

TCO har inte utarbetat policy kring alla politikområden, bedömningar och förslag som presenteras i utredningen. Vi har därför i detta remissyttrande koncentrerat kommentarerna kring de områden som ligger inom vårt uppdrag och där vi har ytterligare kommentarer och inspel.

Yttrande kapitelvis

3. Teknisk utveckling, forskning och innovation

3.5.2 Tydligare rollfördelning och starkare drivkrafter för lärosäten

Utredningen gör bedömningen att styrningen och finansieringen av universitets- och högskolesektorn bör förändras i syfte att uppnå en tydligare rollfördelning bland lärosätena, uppmuntra en

prioritering av resurser till starka forskningsmiljöer och stärka lärosätenas drivkrafter att prestera väl.

TCO noterar att regeringen har aviserat en utredning om högskolans resurstilldelningssystem, en utredning som rimligtvis kommer att riktas mot effektivisering, ökat samarbete och specialisering. TCO välkomnar denna utredning och avser att följa arbetet med stort intresse.

Rent principiellt har TCO inga invändningar mot ökad specialisering mellan lärosäten. När TCO pratar om vikten av ett omställningsuppdrag - att lärosäten får ett uppdrag att erbjuda fler utbildningar för yrkesverksamma - är ett viktigt medskick att dessa uppdrag bör utformas utifrån respektive lärosätes olika förutsättningar.

När det handlar om att prioritera resurser till redan starka forskningsmiljöer vill TCO dock påminna om de resonemang som lyftes i TCO:s inspel till den senaste forskningspropositionen:

Sveriges forskningsresurser är idag starkt koncentrerade till de äldre universiteten vilket innebär att nyare lärosäten – som ofta bedriver värdefull forskning av stor betydelse och i nära samverkan med näringslivet – har sämre förutsättningar att bygga kompletta akademiska miljöer för utbildning och forskning.

Fyra lärosäten mottar ungefär hälften av den statliga forskningsfinansieringen, och enbart Karolinska Institutet har mer forskningsmedel än de 28 lärosäten som har minst.

TCO vill därför varna för riskerna med en alltför snäv tolkning av begreppet excellens. Om excellens i hög grad likställs med bredd och redan uppnådd forskningsvolym riskerar de skevheter i tilldelningen av forskningsmedel som redan finns förstärkas.

Mot denna bakgrund anser TCO att samtliga lärosäten bör ges rimliga förutsättningar att bygga starka och profilerade forskningsmiljöer och utbildningar med god forskningsanknytning. Det finns ett stort värde i att det finns såväl högre utbildning med stark forskningsanknytning som excellenta och profilerade forskningsmiljöer i hela landet.

3.5.4 Starkare koppling mellan akademi och näringsliv

Utredningen gör bedömningen att kopplingen mellan akademien och näringslivet bör stärkas för att förbättra förutsättningarna för spridning av forskningen i samhället.

- *Rörligheten av arbetskraft mellan akademi och näringsliv bör öka, t.ex. genom att arbete i näringslivet, patent och*

arbete med ett entreprenörsprojekt blir mer meriterande för akademiska positioner.

- *Se över möjligheterna till fler anställningsformer så att personer från näringslivet eller offentlig sektor i ökad omfattning kan forska och undervisa på lärosätena.*
- *Förenkla för samarbeten mellan företag och akademin, såsom samverkansprojekt och företagsdoktorander.*

Utredningen föreslår att

- *Tillsätt en utredning av Research Institutes of Sweden (RISE) med fokus på bl.a. organisationsform, finansiering, roll i förhållande till näralliggande myndigheter samt universitet och högskolor, det offentliga åtagandet och risken för osund konkurrens med privat konsultverksamhet.*
- *Arbeta mer med andra anställningsformer vid lärosätena, såsom kombinationstjänster och den s.k. professor of the practice.*
- *Ta fram gemensamma standarder för avtal avseende tolkningar av lärarundantaget och statsstödsregler för samarbetsprojekt mellan näringslivet och lärosäten i syfte att underlätta sådana samarbeten.*
- *Karriärrådgivning ska erbjudas till alla doktorander.*

TCO delar den generella bedömningen att kopplingen mellan akademi och näringsliv bör stärkas och har inga invändningar mot kommissionens förslag. TCO vill dock poängtera vikten av att såväl centrala som lokala parter involveras i utvecklingsarbetet som behandlar nya anställningsformer och tolkningar av lärarundantaget.

3.5.7 Bredda och förenkla FoU-avdraget

Utredningen föreslår att förslagen i SOU 2025:3 Skatteincitament för forskning och utveckling, vilka syftar till att förenkla och utvidga definitionerna av forskning och utveckling inom ramen för FoU-avdraget också genomförs.

TCO tillstyrker förslaget. Fler mindre företag kan ges möjlighet att ta del av stödet, om det förenklas och förtydligas samt gör det mer förutsägbart. Vi delar uppfattningen om att detta kan stärka produktiviteten.

3.5.8 Samhällsekonomiskt effektiva krisstöd

Utredningen bedömer att stöd i samband med kriser bör utformas så att de kan rullas ut snabbt, även om det innebär en sämre träffbild. Stöden bör snabbt rullas tillbaka när ekonomi återhämtar sig.

Utredningen föreslår att det permanenta stödet vid korttidsarbete slopas eftersom stöd till företag som drabbas av problem i ett normalt konjunkturläge riskerar att hämma strukturomvandlingen.

TCO delar kommissionens uppfattning att krisstöd behöver kunna komma på plats snabbt och att ineffektiva företag inte ska hållas under armarna. TCO avstyrker dock förslaget att avskaffa det permanenta systemet för statligt stöd vid korttidsarbete. Systemet behöver istället förbättras i enlighet med förslag i SOU 2022:65.

Det öppna och permanenta systemet för korttidsarbete är av stor betydelse för svensk konkurrenskraft. Stödet möjliggör för långsiktigt livskraftiga verksamheter att under en begränsad period behålla avgörande kompetens och bevara anställningar som alternativ till uppsägningar. Efter en tillfällig kris kan verksamheterna snabbt återgå till normal produktion utan att förlora marknadsandelar. Industrieföretag är globalt verksamma och konkurrensutsatta, och skillnader i konkurrensförutsättningar mellan länder har stor betydelse för investeringsbeslut. System för korttidsarbete är i viktiga konkurrentländer som Finland, Frankrike och Tyskland öppna och permanent tillgängliga.

Produktivitetskommissionens motiv för avskaffande – att systemet riskerar att hämma strukturomvandlingen – är inte övertygande. Det svenska systemet är utformat med strikta lagstadgade behörighetskriterier som motverkar överutnyttjande: arbetsgivaren måste ha allvarliga och tillfälliga ekonomiska svårigheter som är externt orsakade och som inte kunnat förutses eller undvikas, överenskommelse måste slutas med arbetstagarna, och arbetsgivare och arbetstagare bär tillsammans två tredjedelar av kostnaden. Kommissionens oro saknar dessutom empiriskt stöd – enligt Skatteverkets databas har inget företag som sökt stöd sedan början av 2023 erhållit utbetalt stöd, trots den långa lågkonjunkturen. Även i det reformerade system som föreslagits i betänkandet (SOU 2022:65) av Kommittén för stöd vid korttidsarbete, se nedan, återfinns motsvarande strikta kriterier.

TCO delar inte heller kommissionens uppfattning att det finns en motsättning mellan systemet för korttidsarbete och stöd till omställning. Systemen kompletterar varandra: korttidsarbete förhindrar överutslagning av långsiktigt livskraftiga verksamheter och jobb under en begränsad period, medan omställningsstödet

hjälper individer vid strukturella- eller normala konjunkturella förändringar. Korttidsarbete håller inte företag och jobb som saknar långsiktig konkurrenskraft under armarna.

TCO förordar i stället att systemet reformeras utifrån förslagen i betänkandet En ny lag om stöd vid korttidsarbete – ett mer förutsägbart, förenklat och stärkt regelverk (SOU 2022:65) och parternas yttrande om betänkandet. Erfarenheterna från covid-19-pandemin visar på vikten av stabila, förutsägbara och på förhand kända förutsättningar för stöd. Det är av största vikt att reformer genomförs i god tid inför nästa kris.

Se närmare det partsgemensamma yttrandet som inlämnats.

3.5.9 Förbättra förutsättningarna för entreprenörskap

Utredningen föreslår att det s.k växa-stödet och undantaget i beskattning för vissa personaloptioner ska utvärderas för att se om de ska förbättras eller slopas.

TCO tillstyrker förslaget. TCO har hela tiden varit mycket skeptiska till växa-stödet och dess möjliga effekter, dess konstruktion kan mycket väl också hämma anställningar för enmansföretag som vill växa på ett stabilt sätt. Likaså finns det anledning att utvärdera de särskilda reglerna för vissa personaloptioner såväl vad gäller dess avgränsningar som huruvida systemet fungerar så att anställda som tar risker också kan ta del av vinsten, när ett nystartat, växande företag bli lyckosamt. TCO varnade vid införandet för att systemet i stället skulle riskera att användas för att hålla otillbörligt låg lönenivå för anställda. Denna aspekt bör ingå i utvärderingen.

Utredningen föreslår vidare att fåmansbolagsreglerna utreds i syfte att minska snedvridningen som gynnar tillväxt i anställningar och att samtliga onoterade andelar ska beskattas enligt samma regler.

TCO tillstyrker detta förslag. TCO vill ha en mer enhetlig kapitalbeskattning. Det är också angeläget att inte fåmansbolagsreglerna driver fram mindre effektiva lösningar, i syfte att minska beskattning snarare än öka produktivitet och välbefinnande.

Vidare är det angeläget att det är goda villkor även för egenföretagare, men inte på ett sådant sätt att företagande mer är skattedrivet och skattesystemet därmed missgynnar anställningar.

Det bör påminnas om att orsaken till att de särskilda beskattningsreglerna för aktiva ägare till fåmansaktiebolag alls behövs är den stora skillnaden i beskattning mellan inkomst av arbete och inkomst av kapital. Marginalbeskattningen av en lite högre arbetsinkomst är ungefär den dubbla mot beskattningen av kapitalinkomst från ett fåmansaktiebolag. Med lägre

marginalbeskattning av inkomst och mer enhetlig kapitalbeskattning så minskar trycket på inkomstomvandling.

(denna fråga behandlas även i 5.3.3)

4 Digitalisering och AI

TCO vill inledningsvis betona att vi ser mycket stora möjligheter att genom användning av AI och utvidgad digitalisering ges stora förutsättningar för innovation och för att stärka produktivitet, effektivitet och därmed utökat välbefinnande och förbättrad välfärd. Detta behöver, som andra tekniskiften, kombineras med kompetensutveckling, vidareutbildning och goda förutsättningar för omställning av såväl företag som för individer. Med det sagt vill vi i detta avsnitt främst betona frågeställningar och perspektiv som behöver finnas med i sammanhanget.

Utredningen lyfter i olika sammanhang behovet av ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter, och TCO är positivt inställt till ökade möjligheter till brottsbekämpning och att det är angeläget att effektivisera arbetet med att förhindra, förebygga, upptäcka, utreda och ingripa mot fusk, felaktiga utbetalningar, regelöverträdelser och brottslighet. TCO anser vidare att det är viktigt att eftersträva att myndigheter ges goda kontrollmöjligheter över hur de offentliga resurserna används, då bristfälliga kontrollmekanismer kan medföra att oseriösa aktörer försöker utnyttja välfärdssystemet. Detta får inte bara konsekvenser för medborgarna utan riskerar även att minska legitimiteten till den offentliga verksamheten. Det är dock viktigt att detta sker med så lite påverkan på den personliga integriteten som möjligt.

Mot bakgrund av att det under de senaste åren har kommit flera utredningar med olika förslag om informationsöverföring mellan myndigheter, kan resultatet innebära att det blir svårt för statliga myndigheter, kommuner och regioner att implementera och ha kontroll över nya skyldigheter och den information som ska rapporteras. Samma svårigheter kan uppstå för de myndigheter som ska ta emot dessa uppgifter. Enligt TCO innebär detta en tydlig risk för ineffektivisering av förvaltningen.

Ur ett individperspektiv kan anföras att ju fler personuppgifter som är i omlopp, desto större är risken att dessa personuppgifter kan komma på avvägar, särskilt mot bakgrund av att det också är olika regelverk med olika skyddsbestämmelser som blir tillämpliga i olika situationer. TCO anser sammanfattningsvis att det är problematiskt att genomföra så många förändringar på så kort tid som sammantaget har föreslagits under de senaste åren.

4.4.2 Tillgängliggör svenska data

Utredningen föreslår att man ska utforma offentlighets- och sekretesslagen, OSL, omvänt så att informationsutbyte som huvudregel är tillåtet mellan myndigheter.

TCO avstyrker förslaget. TCO anser att det finns risker med att utan stöd i vare sig forskning eller systematiska utvärderingar reformera sekretesslagstiftningen.

Ju fler personuppgifter som är i omlopp, desto större är risken för att dessa personuppgifter kan komma på avvägar. Stora samlingar av personuppgifter är förenat med särskilda integritetsrisker kopplat till informationssäkerhet. Mot bakgrund av den stora mängden uppgifter som behandlas kan skadan för enskilda bli mycket allvarlig om uppgifterna sprids efter ett obehörigt intrång. Till detta ska också anföras att de uppgifter som enligt utredningens förslag kan komma att delas aldrig samlats in för syftet att utveckla och använda olika analysverktyg, vilket kan komma i konflikt med ändamålsbestämmelserna i artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen (GDPR).

Förslaget innebär vidare en betydande risk för personuppgiftsbehandling som är mer omfattande än vad som är nödvändigt för ändamålen, vilket skulle strida mot GDPR:s krav på nödvändighet (artikel 6.1 c och e) och principen om uppgiftsminimering (artikel 5.1 c).

Om känslig information som omfattas av sekretess kan komma att lämnas vidare till andra myndigheter riskerar det att bidra till en minskad tillit till de verksamheter där uppgifterna ursprungligen samlades in. Utredningens förslag i denna del riskerar därmed att leda till att förtroendet för det offentliga urholkas och att enskilda riskerar att gå miste om stöd de är i behov av.

TCO anser visserligen att det kan finnas behov för myndigheter att utbyta information vid samverkan med andra myndigheter. Men lösningen kan inte vara att öppna upp för ett okontrollerat informationsutbyte där konsekvenserna av förslaget inte går att överblicka. Om myndigheter ges näst intill obegränsade möjligheter att dela information med varandra ökar riskerna för infiltratörer och informationsläckage långt utanför myndigheternas gränser. Detta är inte konsekvenser som utredningen har analyserat och beaktat.

Mot den bakgrunden avstyrker TCO förslaget om att ändra logiken för bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL).

4.4.3 Minska osäkerheten kring datahantering

Utredningen gör bedömningen att osäkerheten kring hur existerande regelverk rörande data och integritetsskydd ska tolkas bör minskas.

Utredningen föreslår: Se över tillämpningen av dataskyddsförordningen (GDPR) i Sverige för att säkerställa att den inte blir striktare än i andra EU-länder. Verka för en gemensam översyn inom EU för att säkerställa en harmoniserad tillämpning som inte hindrar innovation.

TCO anser att när det gäller lagstiftning om så grundläggande rättigheter som skyddet för den personliga integriteten är det viktigt att eventuella förändringar är baserade på fakta; påståenden om att tillämpningen av GDPR är hårdare i Sverige än på andra håll kan inte ligga till grund för ändringar i lagstiftningen med mindre än att dessa påståenden bekräftas genom en noggrann utredning. TCO delar visserligen uppfattningen om att regelverket bör tillämpas på samma sätt i alla EU-länder, men att enbart hävda att så inte skulle vara fallet kan inte anses vara tillräcklig grund för att ändra principerna för tillämpningen.

En sådan översyn får aldrig tolkas som ett försök att styra rättsvårdande myndigheter i sin tillämpning av regelverket, och i synnerhet inte hur domstolar tolkar lagen.

Att låta möjligheten att använda personuppgifter för att lära upp och anpassa AI-system ingå i en översyn är behäftat med stora risker, i synnerhet om det handlar om känsliga personuppgifter.

Maskininlärning kräver tillgång till stora mängder information i utvecklingsstadiet. Stora samlingar av personuppgifter är förenat med särskilda integritetsrisker kopplat till informationssäkerhet. Mot bakgrund av den stora mängden uppgifter som behandlas kan skadan för enskilda bli mycket allvarlig om uppgifterna sprids efter ett obehörigt intrång, men algoritmer som tränas på känsliga personuppgifter kan också leda till att olika intressenter (t.ex. arbetsgivare, vårdgivare, försäkringsbolag, banker m.fl.) kan komma att kunna dra slutsatser om känsliga individuella egenskaper (till exempel psykisk stress, kreditrisker, hälsorisker eller politiska aktiviteter), vilket gör diskriminering i olika sammanhang mycket mer sannolik.

Utveckling och användning av AI får inte utgöra ett mål i sig, och det är av yttersta vikt att eventuella förändringar av dataskyddsregleringar görs med beaktande av olika perspektiv, inklusive skydd för mänskliga fri- och rättigheter, och i detta sammanhang är det värt att påminna om att skyddet för den personliga integriteten är grundläggande och framgår av såväl

Europakonventionen, EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna som av regeringsformen.

4.4.5 Stärk förmågan till digital innovation i offentlig sektor

Utredningen gör bedömningen att automatiseringen av beslutsfattandet i offentligt finansierad verksamhet bör öka.

Utredningen föreslår att det görs en översyn av områden där automatisering kan vara relevant. Översynen bör identifiera juridiska och förvaltningsmässiga hinder för automatisering och föreslå hur dessa kan undanröjas. Även fall där full automatisering inte är lämpligt, men där olika typer av beslutsstöd kan vara relevanta, bör inkluderas i analysen. Förslaget kan genomföras genom en utredning och bör samordnas med den förbättrade regelgivningsprocess som föreslås i Produktivitetskommissionens delbetänkande (SOU 2024:29 s. 205 ff.).

TCO anser att det är av yttersta vikt att det aldrig uppstår några otydligheter kring vem som är ansvarig när en AI-algoritm eller ett system orsakar skada eller fattar felaktiga beslut. AI-system som på något sätt berör arbetstagare måste designas och implementeras med utgångspunkt i en människa-i-kontroll-princip. Ansvar för rekommendationer och/eller beslut som produceras av ett AI-system ska alltid bäras av en fysisk person. Samma fysiska person ska även vara bemyndigad att ändra eller överpröva rekommendationer och/eller beslut som fattas av ett AI-system.

Även AI-system för myndighetsutövning och offentligt beslutsfattande måste designas med utgångspunkt från en människa-i-kontroll-princip. Ur ett demokratiskt perspektiv är det avgörande att medborgare kan följa och förstå myndighetsbeslut och ytterst kunna få sin sak prövad av en mänsklig handläggare.

Ur ett demokratiskt perspektiv är det vidare viktigt att erkänna att det finns utmaningar kopplade till partiskhet och diskriminering. AI-system kan vara känsliga för inbyggda fördomar och diskriminering om de tränas på data som kan vara partisk eller reflektera redan existerande ojämlikheter. Det kan leda till att AI-system tar beslut som förstärker orättvisa behandlingar baserat på t.ex. kön, etnicitet eller ålder. Transparens kring hur systemen har programmerats är viktigt för att identifiera eventuella partiska eller diskriminerande effekter av AI-system. En utvecklare måste kunna beskriva hur man arbetat för att undvika detta. Det är därför viktigt att intressenter blir konsulterade under AI-systemets hela livstid.

5. Arbetsmarknad

5.3.1 Underlätta högkvalificerad arbetskraftsinvandring

Utredningen föreslår att de förslag för att stärka attraktiviteten för högkvalificerad arbetskraftsinvandring som tagits fram av utredningen om en behovsprövad arbetskraftsinvandring SOU 2024:15 genomförs

- Förlängd tillståndstid för EU-blåkort.*
- En utökad möjlighet att ansöka om uppehållstillstånd för forskning och studier på forskarnivå inifrån Sverige.*
- Nyfödda barn till innehavare av vissa EU-relaterade tillstånd ska få ansöka om uppehållstillstånd inifrån Sverige.*
- Ett undantag från lönekrav för utlänningar som innehar uppehållstillstånd för forskning, studier inom högre utbildning m.m. – Ett undantag från lönekrav för vissa legitimerade yrken inom sjukvården.*

TCO tillstyrker dessa förslag men vill understryka att TCO i tidigare remissyttranden avstyrkt från att införa ett lönekrav för arbetstillstånd. TCO anser att krav på löner och övriga villkor för arbetstillstånd ska utgå från nivåerna i kollektivavtalen på arbetsmarknaden. Undantag för vissa yrken skulle då inte vara nödvändiga (se till exempel TCO:s yttrande över SOU 2024:15).

TCO vill även uppmärksamma förslagen i promemorian Nya regler för ansökningsförfarandet för vissa uppehålls- och arbetstillstånd (Ds 2025:18) och delegationen mot arbetslivskriminalitets slutbetänkande (SOU 2025:25) som TCO anser ger ytterligare viktiga bidrag till att göra Sverige till ett mer attraktivt land för de arbetskraftsinvandrare som behövs på den svenska arbetsmarknaden. Det handlar om förslag om trygghet för arbetskraftsinvandrare såsom bättre möjligheter att byta arbetsgivare och hävda sina rättigheter.

TCO anser, precis som Produktivitetskommissionen, att de nya och hårdare kraven för bland annat arbetstillstånd innebär ett snårigt system som skapar mer osäkerhet för både arbetstagare och arbetsgivare. TCO anser därför att regelverket för arbetskraftsinvandring behöver förenklas och anpassas för att fungera bättre tillsammans med arbetsmarknaden och den svenska partsmodellen, till exempel vad gäller villkoren för arbetstillstånd och möjligheterna för arbetskraftsinvandrare att hävda sina rättigheter.

TCO har påtalat att de förändringar som har genomförts inte påverkar arbetsmarknaden för EU-medborgare. Det innebär bland annat att det finns sätt att kringgå och bryta mot svenska regler och som är svåra för svenska myndigheter och arbetsmarknadens parter att övervaka. TCO anser därför att det finns goda skäl att värna ett system för arbetstillstånd men att regelverket behöver förändras för att kunna tillgodose både arbetsgivares och arbetstagares intressen på ett bättre sätt.

TCO delar den bild som Produktivitetskommissionen tecknar utifrån Tillväxtverkets studie för högt kvalificerade kvinnor (s. 219). Resultatet har flera likheter med TCO:s och TCO-förbundens erfarenheter av kontakter med tredjelandsmedborgare som arbetar i Sverige som ofta poängterar att livskvaliteten generellt sett är hög i Sverige och att möjligheterna för kvinnor att delta i arbetslivet och göra karriär på flera sätt är bättre i Sverige än i andra länder. De svenska fackförbunden spelar en mycket viktig roll för Sveriges relativt jämställda förhållanden på arbetsmarknaden genom att arbeta för bättre arbetsvillkor och kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden.

TCO anser att det är viktigt att uppmärksamma att vår arbetsmarknadsmodell förutom att ge stabilitet och goda villkor på arbetsmarknaden kan bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft. Reformen som påverkar arbetsmarknadsmodellen måste genomföras med yttersta varsamhet för balansen mellan parterna och snarare bör anpassas för att underlätta parternas gemensamma arbete.

5.3.3 Sänk den statliga inkomstkatten

Utredningen föreslår att den statliga inkomstkatten sänks genom att skiktgränsen höjs och skattesatsen sänks. Skiktgränsen föreslås höjas så att 5 procent av förvärvsinkomsttagarna betalar statlig inkomstkatt och skattesatsen föreslås halveras från 20 till 10 procent.

TCO delar uppfattningen att färre ska betala statlig inkomstkatt, och att den ska vara lägre. I första hand införs ett skalsteg på 10 procent. Skiktgränsen bör höjas.

Det ska löna sig bättre att utbilda sig och ta ansvar. Vi delar uppfattningen som beskrivs att den jämförelsevis höga inkomstkatten redan vid, internationellt sett, inte särskilt höga inkomster hämmar utveckling och omställning.

Dessutom leder den höga marginalbeskattningen till olika typer av särregler som komplicerar skattesystemet, inte minst genom behovet av komplicerade fåmansbolagsregler i syfte att motverka inkomstomvandling liksom exempelvis expertskatten.

TCO anser att det behövs en bredare skatteöversyn, där skatten på arbete förskjuts mot ökad beskattning av konsumtion, kapital och miljöskadlig verksamhet. I Produktivitetskommissionens delbetänkande (SOU 2024:29) finns en bredare genomgång av behovet av reformering av beskattningen, där TCO i hög utsträckning instämmer i inriktningen på förslagen.

Sverige behöver återupprätta tillförlitlig statistik även över tillgångar och skulder, vilket upphörde när förmögenhetsskatten togs bort.

Att denna typ av statistik saknas är ett problem när konsekvenser av förändringar i ekonomisk politik och beskattning ska utredas, bedömas och följas upp, och för forskning. Ett viktigt område där bristen på en statistik över individers tillgångar och skulder blir särskilt tydlig, är bedömningar kring den finansiella stabiliteten liksom ekonomisk rörlighet.

5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektivare utbildningsval

I avsnittet hänvisas till delbetänkandet och att ett antal åtgärder som premierar en snabbare genomströmning och mer intensiv utbildning bör övervägas: *”Det kan ske såväl genom resurstillskott, genom exempelvis en examenspremie, som genom att studenter får bära en något större del av kostnaden för sin utbildning. För det tredje bör lärosätenas incitament att erbjuda högkvalitativa och relevanta utbildningar stärkas, exempelvis genom att det införs en arbetsmarknadskomponent i resurstilldelningssystemet, att ersättning i högre grad utgår baserat på helårsstudenter i stället för helårsprestationer och genom att prislapparna justeras, såväl i absoluta som relativa tal, för att stärka kvaliteten på utbildningar som har möjlighet att bidra positivt till svensk ekonomisk produktivitet.”*

Regeringen har aviserat en utredning om högskolans resurstilldelningssystem, en utredning som rimligtvis kommer att beröra ovanstående bedömningar och förslag. Vad gäller de preliminära förslagen i delbetänkandet som redovisas ovan har TCO följande kommentarer och medskick:

TCO har inga principiella invändningar mot en eventuell förstärkning av arbetsmarknadskomponenten samt en översyn av prestationsgradens betydelse för resurstilldelningen – samtidigt blir givetvis utformningen av eventuella förändringar avgörande för TCO:s slutliga ställningstagande.

Vad gäller skrivningen om justering av prislappar gör TCO tolkningen att kommissionen föreslår en prioritering av STEM-utbildningar och underförstått påstår att endast STEM-utbildningar har möjlighet att bidra positivt till svensk ekonomisk produktivitet.

TCO har invändningar mot denna verklighetsbeskrivning som ger en alltför ensidig bild av syftet med högre utbildning. Genom att träna studenter i kritiskt tänkande, självreflektion, problemlösning och förmågan att se saker utifrån olika perspektiv bidrar all högre utbildning till såväl bildning som till en demokratisk samhällsutveckling. För att säkerställa en utbildning av god kvalitet vill TCO därmed se en generell resursförstärkning inom högre utbildning.

Fler kortare utbildningar som efterfrågas av näringslivet

Utredningen föreslår att i syfte att möjliggöra kortare, mer intensiva och effektivare utbildningar för vissa yrkesroller tillåts Myndigheten för yrkeshögskolan att bevilja stöd till utbildningar som i dagsläget helt eller delvis tillgodoses av universitet och högskolor.

TCO tolkar förslaget som att flera utbildningar som idag ligger inom högskolan bör omvandlas till yrkeshögskoleutbildningar och har utifrån denna utgångspunkt följande kommentarer:

Vem skall besluta om vilka utbildningar det ska gälla och skall detta vara tvingande? Lärosäten har idag stor frihet att utforma sitt utbildningsutbud och ett par lärosäten ger redan enstaka yrkeshögskoleutbildningar vid sidan om sitt vanliga utbildningsutbud. Att utifrån utbildningens innehåll klassificera den på lämplig nivå görs därmed redan. Kommissionens förslag utgår med andra ord från den enligt TCO felaktiga premissen att många av dagens högskoleutbildningar inte uppfyller kvalifikationskraven.

Med denna utgångspunkt avstyrker TCO förslaget.

5.3.5 Stärk de nationella yrkesprogrammen på gymnasial nivå

Förslag: Inrätta en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå med lägre studietakt och sänkta behörighetskrav.

TCO har inga detaljerade synpunkter på gymnasieutbildningens utformning men välkomnar ur ett kompetensförsörjningsperspektiv förslag som bidrar till att fler lyckas fullfölja en gymnasieutbildning.

5.3.8 Ett mer träffsäkert omställningsstudiestöd

Utredningen föreslår att omställningsstudiestödet bör reformeras med följande inriktning:

- *Ansökningsperioden och CSN:s resurser dimensioneras så att sökanden får besked innan terminsstart.*
- *CSN instrueras att prioritera de personer som bedöms ha störst nytta av stödet.*
- *Bidragsdelen inom stödet sänks.*

För TCO är det centralt att Trygghetsöverenskommelsen ses som en sammanhållen enhet där förändringar i anställningsskyddet balanseras av ökad trygghet för individer i omställning och mellan jobb. Omställningsstudiestödet utgör en del av överenskommelsen – det blir därför problematiskt att, likt Produktivitetskommissionen, lyfta ut en enskild del ur uppgörelsen och föreslå förändringar. Det medför stora konsekvenser för arbetsmarknadens funktionssätt och de lagar som var en följd av uppgörelsen.

Med denna utgångspunkt tillstyrker TCO förslaget att CSN:s resurser dimensioneras så att sökanden får besked innan terminsstart men avstyrker förslagen att CSN instrueras att prioritera personer som bedöms ha störst nytta av stödet samt att bidragsdelen inom stödet sänks.

I övrigt ställer sig TCO bakom PTK/Svenskt Näringsliv/LO:s gemensamma yttrande och hänvisar till detta för mer utvecklade resonemang.

5.3.10 Stärk arbetsmarknadsutbildningen

Utredningen föreslår att antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning ska ökas.

TCO delar kommissionens uppfattning att ökade volymer i Arbetsförmedlingens yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildning bidrar till att skapa långsiktigt bättre förutsättningar för att lösa både tudelningen och kompetensbristen på arbetsmarknaden. TCO instämmer därför med kommissionens förslag att antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning ska öka.

Utredningen föreslår att målgruppen för arbetsmarknadsutbildning i högre utsträckning definieras utifrån den arbetssökandes jobbchanser efter avslutad utbildning snarare än tiden i arbetslöshet.

TCO instämmer i kommissionens analys att målgruppen för Arbetsförmedlingens yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildning varit för snäv och att detta begränsat volymutvecklingen. TCO instämmer därför med kommissionens förslag att arbetsmarknadsutbildningen mer ska ses som en kompetensförsörjningsinsats, baserad på den

arbetssökandes jobbchanser efter avslutad utbildning, än som en insats som kan sättas in vid en viss längd i arbetslöshet.

5.3.11 En förändrad föräldraförsäkring

Utredningen föreslår att föräldraförsäkringen delas mer lika mellan föräldrarna.

En tredelad föräldraförsäkring nämns som inriktning. Samt att det vore bra att återigen djupare analysera frågan om en mer individualiserad föräldraförsäkring.

TCO tillstyrker förslaget. Det är viktigt både för att bättre ta till vara kvinnors kompetens inom utveckling och innovation där de idag är underrepresenterade (som produktivitetskommissionen lyfter upp) samt för att vi ska nå de jämställdhetspolitiska målen - i första hand delmålet om ekonomisk jämställdhet, men även delmålet om lika fördelning av obetalt arbete. Att kvinnor tar större ansvar för föräldraledigheten och oftare arbetar deltid under barnens uppväxt för att få ihop familjens livspussel leder till att kvinnor får sämre karriärmöjligheter och sämre inkomstutveckling jämfört med män.

Det räcker inte att dela mer lika på föräldrapenningdagarna utan även obetald föräldraledighet behöver delas mer lika och man bör reformera regelverket så att alla föräldrar kan få stöd genom föräldraförsäkringen att få ihop livspusslet under barnens uppväxt. TCO har förslag som fångar upp dessa delar

- Tredela föräldraförsäkringen och styr uttaget så att de allra flesta av föräldrapenningdagarna tas ut under barnens första tre år.
- Höj ersättningen på de 90 så kallade lägstanivådagarna som i dag ger 180 kronor om dagen, så att även de dagarna ger inkomstrelaterad ersättning.
- Styr uttaget av de före detta lägstanivådagarna så att föräldrar kan ta ut 10 dagar per barn och år under barnens uppväxt när barnen är mellan 3 och 12 år för att få ihop livspusslet, eller fem dagar per förälder om barnet har två vårdnadshavare.
- Bygg in ekonomiska incitament i regelverket så att föräldrar uppmuntras att dela mer lika. Inför en jämställdhetspeng i föräldraförsäkringen – en skattefri klumpsumma som betalas ut automatisk till de föräldrar som delat lika fram till barnets tvåårsdag.

Här finns TCO:s problembeskrivning och förslag i sin helhet:

[tco_rapport-foraldradorsakringen-fyller-50.pdf](#)

Kapitel 6 Kapitalförsörjning

TCO anser att en väl fungerande kapitalförsörjning och finansiella institutioner är centrala. Det är av stor betydelse att det finansiella systemet är stabilt med högt förtroende, och omvandlar sparande till investeringar inte minst för klimatomställning, infrastruktur och växande företag.

6.3.4 Ett bra investeringsklimat och välintegrerade globala marknader

Utredningen föreslår att Sverige bör verka för en ökad integrering av de europeiska kapitalmarknaderna. Det bör dock inte ske på bekostnad av Sveriges väl fungerande system och regelverk.

TCO instämmer i utredningens förslag. Sverige bör driva på i arbetet för en spar- och investeringsunion i EU, men det är angeläget att detta inte leder till att den väsentligt bättre fungerande kapitalmarknaden i Sverige får försämrade förutsättningar och regelverk. Den svenska kapitalmarknaden har utvecklats under lång tid och levererar såväl en god kapitalförsörjning för växande företag som en mycket god värdeutveckling för exempelvis tjänstepensioner och annat pensionssparande.

TCO kommenterar här i övrigt särskilt endast de delar som berör pensionssystemet.

Utredningen för fram att pensionssystemen, såväl det allmänna som tjänstepensionssystemen kan ges en större exponering mot olika delar av finansiella marknader, för att kanalisera kapital till produktiva investeringar. Detta skulle kunna ske utan att hushållen behöver öka sitt engagemang eller kunskap om finansiella marknader. Man påtalar också att buffertfonderna bör användas för sitt huvudsakliga syfte som är att uppnå god riskjusterad avkastning.

Uti från pensionssystemens konstruktion är det främst beträffande buffertfonderna, fonderna på premiepensionens fondtorg och fonderad tjänstepension som det finns möjlighet att skifta eller utöka exponering. Premiépensionsfonderna och tjänstepensionsfonderna är de som berör hushållen. För dessa finns valarkitektur, samt upphandlings- eller anslutningsregler för att balansera risk och trygghet för hushållen, och som eventuella tillkommande fonder i förekommande fall behöver uppfylla. Även för buffertfonderna finns regelverk för att säkra långsiktighet och att fonderna uppfyller sitt syfte. Vad gäller utredningens uppfattning om buffertfondens syfte, förutsätter TCO att begreppet hög riskjusterad avkastning även inkluderar fondernas åtaganden avseende hållbarhet.

Utredningen påtalar också att den anslagsfinansierade delen av det allmänna pensionssystemet inte bör öka. Med detta bör avses inkomstpensionstillägget. TCO delar här utredningens uppfattning att sådana tillägg bör undvikas. Det urholkar såväl pensionssystemets autonomi som livsinkomstprincipen.

7 Konkurrens och handel

7.5.5 Fortsätt verka för öppenhet, frihandel och en bättre inre marknad

TCO delar Produktivitetskommissionens uppfattning om den internationella handelns betydelse för svenskt välstånd och värnar om en öppen handel baserad på rättvisa villkor och konkurrens på lika villkor. Det kan i sammanhanget dock noteras att stöd för frihandel från fackliga organisationer inte är förutbestämd, samt att den svenska fackföreningsrörelsens hållning i en internationell kontext kan skilja sig från andra fackliga organisationers dito (vilket kan exemplifieras med facket för bilarbetare i USA, som i mars 2025 välkomnade och ”applåderade” den amerikanska administrationens tullar på fordon¹).

TCO anser mot bakgrund av ovanstående tillföra följande. I Sverige har konsensus om öppen internationell handel uppnåtts genom den svenska modellen, som med starka parter på arbetsmarknaden och hög organisationsgrad bidragit till att de vinster som den internationella handeln genererat, genom förhandlade och flexibla kollektivavtal, fördelats någorlunda rättvist över befolkningen. En annan viktig orsak är att svensk välfärd, utbildningssystem och arbetslöshetsförsäkringar bidragit till att lindra de konsekvenser som ökad konkurrens kan resultera i, däribland, men inte begränsat till, arbetslöshet och krav på nya kompetenser. Slutligen, men inte oviktig i sammanhanget, handlar en tredje aspekt om svenskt internationellt bistånd som, i kombination med en ökad tydlighet avseende regler i t.ex. EU:s GSP-system och frihandelsavtal om efterlevnad av ILO:s konventioner på arbetsrättområdet, bidragit till att främja en internationell handel baserad på rättvis konkurrens – vilket samtidigt gagnar svenska företags konkurrenskraft på den internationella marknaden.

TCO anser att Sverige inom EU och internationellt bör verka för att rättvis internationell konkurrens ska främjas – dels genom att WTO:s regelverk kompletteras med skrivningar om att ILO:s

¹ <https://www.cbsnews.com/detroit/news/uaw-shawn-fain-reacts-to-trump-auto-tariffs/>

kärnkonventioner ska efterlevas, dels om att EU och Sverige bör verka för att fackliga organisationer och den sociala dialogen i en internationell kontext stärks.

Utredningen gör bedömningen att Sverige bör fortsatt agera som en ledande förespråkare för öppenhet och frihandel. Viktiga delar i det arbetet är:

- Motverka protektionistisk industripolitik och driv på för goda förutsättningar för näringslivet.*
- Ökad samstämmighet i implementeringen av regler på den inre marknaden.*
- Undvik tung regelbörda för den digitala ekonomin.*
- Fler frihandelsavtal med länder utanför EU.*

TCO delar den generella hållningen i avsnittet men vill göra följande tillägg. Vid en ökad samstämmighet i implementeringen av regler på den inre marknaden är det viktigt att säkerställa att detta aldrig ska omfatta arbetsmarknadsfrågor. På inre marknadsområdet utgår fördraget och EU:s kompetens från andra regler än vad som gäller på det socialpolitiska området. Förslag på det konkurrensrättsliga och inre marknadsrättsliga området utgår – förenklat uttryckt – från att reglerna ska harmoniseras. Enligt fördraget gäller detta dock inte på arbetsmarknadsområdet där i stället minimiregler är utgångspunkten. Med andra ord får maximal harmonisering aldrig gälla inom arbetsmarknadsområdet. Medlemsstaterna måste således även i framtiden ha möjlighet att införa mer långtgående regler än vad EU-lagstiftningen föreskriver, men också ge parterna på arbetsmarknaden möjlighet och utrymme att avvika från relevant EU-lagstiftning genom kollektivavtal.

8 Klimat och industripolitik

8.3.1 Statens roll och vikten av goda ramvillkor

Utredningen gör bedömningen att Sverige bör säkerställa samhällsekonomiskt ändamålsenliga ramvillkor som möjliggör en hållbar klimatomställning. Det handlar bland annat om energiförsörjning, samhällsplanering, tillståndprocesser, infrastruktur och andra förutsättningar för att bygga innovativa, lönsamma och konkurrenskraftiga företag i en fossilfri ekonomi.

Utredningen gör vidare bedömningen att politisk enighet kring klimatpolitikens långsiktiga inriktning och grundläggande

förutsättningar bör eftersträvas. Stabila målsättningar och regelverk främjar hållbara klimatinvesteringar.

TCO håller med om att detta är centrala utgångspunkter för klimatpolitiska åtgärder och att klimatpolitiska åtgärder i allra högsta grad behövs. Långsiktigt stabila spelregler är centralt.

TCO vill därutöver poängtera att det finns ett brett folkligt stöd för en klimatpolitik som kraftigt minskar utsläppen, det finns breda belägg för detta stöd. Klimatpolitiken bör utgå från detta folkliga stöd och vid behov ge människor stöd i omställningen.

8.3.3 Prissättning av utsläpp av växthusgaser

Utredningen gör bedömningen att klimatpolitiken bör ta sin utgångspunkt i prissättning av utsläppen av växthusgaser.

Utredningen föreslår att bensin- och dieselskatten bör höjas

Utredningen föreslår att Styrmedelsutredningen ges i uppdrag att utreda åtgärder för att begränsa klimatutsläppen från jordbrukssektorn.

TCO delar utredningens bedömning att främst sätta pris på utsläppen. TCO anser att det i första hand bör ske genom utsläppshandel och utgå från de gemensamma systemen i EU Sverige bör vara pådrivande för att EU:s utsläppshandelssystem utvidgas (ETS2) och inte ytterligare skjuts upp.

TCO tillstyrker vidare höjd skatt på bensin och diesel, exempelvis genom att den särskilda nedsättningen fasas ut och koldioxidskatten höjs. Detta är särskilt angeläget i avvaktan på att utsläppshandelssystemet utvidgas.

TCO noterar att Styrmedelsutredningens arbete avslutas inom kort men det är viktigt att utreda åtgärder för att begränsa utsläppen från jordbrukssektorn.

8.3.4 De svenska nationella klimatmålen skapar otydlighet och försvårar kostnadseffektivitet

Utredningen föreslår att de svenska nationella klimatmålen ses över at Miljömålsberedningen med inriktningen att harmonisera dem fullt ut med de EU-beslutade målen. Detta i syfte att göra systemet enklare, tydligare och därmed effektivare.

TCO noterar att frågan redan utreds och förslag för 2030-målen är redan framlagt av Miljömålsberedningen i "Sveriges nationella klimatmål – uppdaterat etappmål till 2030" (SOU 2025:107).

TCO tillstyrker Miljömålsberedningens förslag om harmonisering av de svenska miljömålen till EU-målen 2030, med beaktande av att det säkerställs att omläggningen inte får leda till någon sänkt ambitionsnivå och det tydligt kan följas upp. I övrigt hänvisas till TCO:s remissyttrande över SOU 2025:107.

8.3.5 Hantera fördelningseffekter med ordinarie system

Utredningen gör bedömningen att fördelningseffekter av klimatpolitiska åtgärder bör om nödvändigt hanteras genom de ordinarie fördelningspolitiska verktygen, såsom de generella transfererings- och skattesystemen. Kompensationer som minskar den avsedda effekten av klimatstyrmedel bör undvikas.

TCO instämmer i huvudsak i denna bedömning, även om vi inte utesluter att det också kan behöva införas särskilda stöd. TCO delar uppfattningen att det är viktigt att stöden blir tillfälliga och inte utformas så att de tar bort klimatåtgärdens styrande effekt. Kompensationer som minskar den avsedda effekten bör helt och hållet undvikas då det gör åtgärderna meningslösa.

När klimatåtgärder och kompenserande åtgärder införs behöver istället syfte och mål förklaras och tydligt kommuniceras kring klimatpolitikens innehåll och syfte, liksom de kompensatoriska stödets syfte. På så sätt skapas förståelse för och acceptans av effekter som tex höjda drivmedelspriser, som kan ha en negativ klang om man inte förstår syftet och känner till att åtgärder sätts in för att kompensera tex låginkomsttagare.

8.3.6 Offentlig upphandling är sällan ett effektivt verktyg för grön omställning

Utredningen gör bedömningen att särskilda krav i offentlig upphandling sällan är en kostnadseffektiv åtgärd för minskade klimatutsläpp och bör inte göras obligatorisk.

TCO delar inte utredningens uppfattning i denna del, och TCO tillstyrkte förslaget i Ds 2021:31 om att en upphandlande myndighet ska beakta klimatet vid offentlig upphandling.

Av TCO:s klimatpolitiska program framgår också att TCO delar Miljömålsberedningens bedömning om att offentlig sektor kan och bör gå före, och att arbetet med att minska utsläppen från offentlig sektor kan stärkas genom lagstiftning kring klimatkrav vid upphandling.

Detta kan dock bland annat innebära en ökad arbetsbörda för den upphandlande personalen både kvantitativt och kvalitativt, och ställer sannolikt krav på utökad kompetens hos den upphandlande

myndigheten eller enheten. Särskilt klimataspekter kan kräva mycket komplicerade bedömningar.

Det är nödvändigt att skärpta krav och kvalificerade arbetsuppgifter avspeglas i de upphandlande myndigheternas resurser och kompetens. Upphandlarna måste ges tid för, och tillgång till, kompetensutveckling, och Upphandlingsmyndigheten måste också ges tillräckliga resurser för att kunna ge stöd till upphandlande organisation.

Kapitel 9 Energiförsörjning

9.4.1 Energipolitiken bör vara långsiktig

Utredningen gör bedömningen att en långsiktig blocköverskridande överenskommelse bör ingå i syfte att skapa stabila spelregler för energimarknaden.

TCO delar denna uppfattning. För att klara omställningen behövs stabila och långsiktiga förutsättningar för industrins och transportsektorns elektrifiering. Majoritetsförhållanden kan ändras vart fjärde år, men energimixens utformning ska gälla betydligt längre än så. TCO anser att det behövs en blocköverskridande överenskommelse om energin för att skapa de stabila förutsättningar som krävs för en positiv utveckling med långsiktiga, ambitiösa och förutsägbara spelregler för elsystemet. I övriga delar har TCO inga ytterligare kommentarer.

10 Bostadsmarknaden

TCO anser att en väl fungerande arbetsmarknad förutsätter att även bostadsmarknaden fungerar vilket inte är fallet i dag.

TCO anser vidare att det behövs en bredare skatteöversyn, där beskattning förskjuts från arbete till konsumtion, kapital och miljöskadlig verksamhet.

10.4.2 Vikten av neutral beskattning

Utredningen gör bedömningen att beskattningen av bostäder bör vara neutral.

Utredningen föreslår att ROT-avdraget avskaffas

I delbetänkandet SOU 2024:29 föreslogs en reformering av fastighetsskatten, sänkt eller borttagen stämpelskatt, reformerade ränteavdrag mm.

TCO delar utredningens uppfattning att beskattningen bör vara neutral mellan olika upplåtelseformer. TCO anser vidare att beskattningen bör förskjutas från arbete mot kapital, miljöskadlig verksamhet och konsumtion.

TCO tillstyrker därför utredningens förslag 10.4.2 om att ROT-avdraget avskaffas, liksom inriktningen på de skatteförslag som fanns i delbetänkandet (SOU 2024:29) vilka också skulle öka neutraliteten mellan boendeformer och främja en effektivare användning av beståndet. TCO har i övrigt inga kommentarer till avsnittet.

11 Kriminalitet och tillit

11.3 Bedömningar och förslag

Organiserad brottslighet och arbetslivskriminalitet riskerar att skada enskilda arbetstagare, arbetsplatser, företag, den sunda konkurrensen, demokratin och den svenska arbetsmarknadsmodellen. TCO delar kommissionens utgångspunkt att kriminalitet måste motverkas och tilliten i samhället värnas.

TCO lämnar kommentarer och synpunkter på de förslag eller konsekvenser av förslagen i kapitlet som är av särskilt intresse för TCO. TCO har inga synpunkter på övriga förslag i kapitlet.

11.3.5 Offentlighetsprincip för offentligt finansierad välfärd

Utredningen föreslår att offentlighetsprincipen ska gälla för alla offentligt finansierade välfärdsverksamheter.

TCO tillstyrker förslaget, men vill också peka på behovet av att komplettera förslaget med att också meddelarskydd ska gälla för alla anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i välfärdverksamheter som drivs i privat regi och som till någon del är offentligt finansierad. Utgångspunkten är också att dessa grupper så långt möjligt ska tillförsäkras samma skydd i förhållande till sina privata arbetsgivare som offentliganställda har i förhållande till sina arbetsgivare. Vidare anser TCO att underentreprenörer under vissa förutsättningar bör omfattas. Det är inte tillfredställande att det ska gå att organisera verksamheten genom underentreprenörer för att på så sätt undvika att de anställda omfattas av meddelarskydd.

Om meddelarskyddet utvidgas till att omfatta fler branscher inom offentligt finansierad privat verksamhet ökar sannolikheten att anställda i dessa verksamheter slår larm om missförhållanden, vilket ligger i linje med kommissionens förslag.

11.3.6 Lägre krav för uteslutning och lättare att säga upp avtal

Utredningen gör bedömningen att kraven för uteslutning av leverantörer vid upphandling bör sänkas och bli enklare att tillämpa för beställare och att det bör bli lättare för offentliga organisationer att säga upp avtal med upphandlade aktörer.

TCO anser att det är mycket angeläget att upphandlande organisationer får större möjligheter att bland annat utesluta oseriösa aktörer i pågående upphandlingar, samt att det bör bli lättare att säga upp avtal för upphandlande organisationer. TCO vill här också lyfta fram betydelsen av att inhämta fackliga erfarenheter av potentiellt oseriösa aktörer som ett led i en uteslutning eller uppsägning av avtal. I en helhetsbedömning av en privat aktörs lämplighet bör hänsyn även tas till faktorer som förekomst av kollektivavtal och möjlighet för facklig organisering på arbetsplatsen. TCO anser att frågan skyndsamt bör utredas. Se även TCO:s kommentar under 15.3.1 Systematisk användning av erfarenheter.

11.3.8 Insatser mot korruption och möjliggörare

Utredningen föreslår att misstänkt korruption i kommuner och regioner ska omfattas av obligatorisk anmälningsskyldighet.

TCO:s utgångspunkt är att korruption är skadligt och måste bekämpas. Det kan i sammanhanget konstateras att korruption förekommer i såväl privat som offentlig sektor. Det är dock värt att notera att även om Sverige haft en negativ trend i till exempel Transparency Internationals korruptionsindex så ingår Sverige fortfarande bland de minst korrupta länderna i världen.

Med anledning av korruptionens inneboende komplexitet behöver den bekämpas på flera olika sätt. TCO anser dock att det för närvarande är ett alltför stort fokus på det straffrättsliga ansvarsutkrävandet av enskilda tjänstemän i offentlig sektor, särskilt med tanke på att det där finns en etablerad och välfungerande ordning för arbetsrättsligt ansvarsutkrävande för fel som begås i tjänsten.

Utredningen om straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel lämnade i juli 2025 betänkandet SOU 2025:87 med förslag om bland annat en ny lag om straff för vissa korruptionsbrott. Frågan om anmälningsbenägenhet och så kallade möjliggörare har också berörts i betänkandet. Syftet med förslagen har varit att förtydliga och modernisera det straffrättsliga regelverket om korruption och tjänstefel. TCO anser, liksom utredningen, att en tydlig och lättillgänglig lagstiftning skapar bättre förutsättningar för både allmänheten och offentligt anställda att förstå vilka krav som gäller

och var gränserna går. TCO:s bedömning är att det inte kan uteslutas att det i sin tur kan leda till en ökad benägenhet att anmäla misstankar om korruption, detta utan att det införs en obligatorisk anmälningsskyldighet.

TCO anser att förslag på lösningar på komplexa företeelser, som till exempel korruption, tjänar på att hanteras i ett sammanhållet sammanhang, och inte splittras upp i flera olika. TCO beklagar därför att Produktivitetskommissionen i sitt betänkande varken omnämnt eller kommenterat förslagen i SOU 2025:87 där frågan om korruption varit föremål för en omfattande översyn. Betänkandet har remissbehandlats, i länken finns TCO:s remissyttrande [tjanstemannens-centralorganisation.pdf](#).

13 Kommunsektorn

13.3.1 En garantimodell för kommunsektorns finansiering

Utredningen gör bedömningen att statens nuvarande ordning för finansiering av kommunsektorn bidrar till otydlighet i ansvarsfördelningen och oförutsägbarhet i ekonomistyrningen, vilket försämrar förutsättningarna för att kunna bedriva effektiva verksamheter.

Utredningen föreslår att en garantimodell för kommunsektorns finansiering bör införas

TCO delar denna bedömning, och den gäller allt ifrån de sena och oförutsägbara beskederna om statsbidragens storlek för kommande år, det ineffektiva användandet av riktade och kortsiktiga statsbidragen till den otydliga redovisningen och därmed möjligheten till ansvarsutkrävande.

Utformningen av statsbidragen till kommunerna behöver utgå från viktiga principer.

- Det måste ges mer långsiktiga planeringsförutsättningar för finansieringen av den kommunala verksamheten
- Det måste råda transparens och tydliggörande av ansvarsförhållande mellan staten och kommunsektorn
- Det behöver ges bättre förutsättningar för effektiv användning av resurserna genom långsiktighet och minskad detaljstyrning

Det betyder att statens tillskott bör utformas i första hand som generella statsbidrag medan riktade statsbidrag ska undvikas. Statens bidrag bör också värdesäkras och utgå från finansieringsprincipen, att ökade krav från staten också ska fullt ut finansieras. Redovisningen av statens bidrag måste bli transparent. Det är en förutsättning för ansvarsutkrävande.

Staten behöver också ta ansvar för konjunkturstabilisering genom att utjämna kommunsektorns intäkter. Därmed kan det kommunala balanskravet kvarstå. Detta bör slås fast i det finanspolitiska ramverket. Staten behöver också göra en utfästelse att stora, icke förutsedda kostnadschocker ska överbryggas.

13.3.2 Bättre redovisning för förbättrad tydlighet

Utredningen föreslår att en redovisning av hur förändrade statsbidrag och reformer påverkar kommuner och regioner ska göras i budgetpropositionen. I redovisningen ska bl.a. framgå hur statsbidragen till kommunsektorn utvecklas och har utvecklats både i realekonomiska termer samt justerat för demografiskt betingad konsumtion.

TCO tillstyrker förslaget.

Det är angeläget att transparensen i statens finansiering av kommunsektorn förbättras. Det är idag mycket svårt att få en samlad bild av statsbidragsgivningen. Alltså vad som är finansiering av nya åtaganden för sektorn som staten beslutat, vad som är kompensation för minskad skattebas, vad som motsvarar en värdesäkring och vad som faktiskt är ett ekonomiskt tillskott, generellt eller riktat.

Det uppstår en betydande diskrepans mellan regeringens budskap om vilka resurser som tillförs, och kommunsektorns möjlighet att omsätta detta i verksamhet.

I budgetpropositionen behövs därför en betydligt tydligare redovisning av den samlade bilden av riktade och generella statsbidrag, nya och gamla, så att det går att bilda sig en samlad uppfattning om satsningar och kompensationer.

En sådan redovisning behöver också innehålla tydlig information om hur finansieringsprincipen tillämpas.

Detta är nödvändigt för att möjliggöra ett ansvarsutkrävande i förhållande till såväl staten som kommunsektorn.

TCO anser därutöver att det också behövs en värdesäkring av statsbidragen. Detta krävs för att de långsiktiga planeringsförutsättningarna ska förbättras.

Statsbidragen är alltid nominella och urholkas därför årligen genom pris- och lönekostnadsökningar. Likaså påverkas kostnaderna av utvecklingen av andelen äldre och unga. Värdet på statsbidragen bör säkras genom en indexering, exempelvis mot pris- och löneökningar liksom den demografiska utvecklingen.

Staten bör också ge kommunerna längre planeringshorisont för att på ett resurseffektivt sätt kunna budgetera och planera sin verksamhet. Det innebär att budgetpropositionen bör ange en ram på tre års sikt.

13.3.3 Metoder för att kunna mäta produktivitetsutvecklingen

Utredningen gör bedömningen att produktivitetsmätningar i offentlig sektor bör baseras på prestationsmått som kvalitetsjusteras där så är möjligt.

Utredningen föreslår att SCB ges i uppdrag att ta fram och utveckla metoder och mått för kvalitetsjusterade produktionsvolym, samt att kontinuerligt hålla dessa mått uppdaterade i tidsserier.

Utredningen problematiserar kring produktivitsbegrepp främst inom offentlig sektor. Det konstateras att arbetsproduktivitet är ett problematiskt begrepp, exempelvis då det enligt detta mått skulle innebära en sänkning av produktiviteten i exempelvis en skola om det blev fler lärare per elev trots att detta troligen skulle innebära en kraftig ökning av undervisningens kvalitet (s. 446f).

Kommissionen efterfrågar därför att kvalitetsjusterade mått utvecklas för att mäta produktivitet inom offentlig sektor, något som har skett i Storbritannien men inte i Sverige (s. 447). Kommissionen föreslår därför att SCB ges i uppdrag att ta fram och utveckla metoder och mått för kvalitetsjusterade produktionsvolym, samt att kontinuerligt hålla dessa mått uppdaterade i tidsserier (s. 462).

TCO tillstyrker produktivitskommissionens förslag att sådana kvalitetsjusterade mått på produktivitet för verksamheter inom offentlig sektor tas fram av SCB. Mer kunskap, fakta och analys liksom möjlighet till relevanta jämförelser är värdefullt. Det måste användas på ett klokt sätt. Inget enskilt mått, hur väl utformat, säger allt om en verksamhet och exakt i vilken riktning en verksamhet ska styras.

För att säkerställa att de framtagna måtten speglar produktiviteten inom offentlig sektor på ett ändamålsenligt sätt bör dessa även ta hänsyn till kostnader för arbetsrelaterad ohälsa. Det är TCO:s erfarenhet att inom välfärdsyrken är förekomsten av s.k. anspänt arbete med hög arbetsbelastning i kombination med låg kontroll över den egna arbetssituationen vanligt förekommande. Som TCO:s rapporter och annan forskning visar finns det ett tydligt samband mellan anspänt arbete och arbetsrelaterad ohälsa och sjukfrånvaro.

Ett sådant mått bör också inkludera överväganden som relaterar till i vilken utsträckning det är möjligt att utföra arbetet i enlighet med rådande yrkesetik, vilket också har påverkan på sjukfrånvaro och effektivitet.

15 Offentlig upphandling

15.3 Bedömningar och förslag

TCO tillstyrker samtliga förslag i kapitlet, men vill i sammanhanget särskilt lyfta ett par frågor.

15.3.1 Systematisk användning av erfarenheter

Utredningen gör bedömningen att den offentliga sektorn bör i högre grad utnyttja erfarenheter av tidigare leverantörsrelationer vid tilldelning av nya kontrakt.

Utredningen föreslår: Inför ett system där upphandlande organisationers erfarenhet av olika leverantörer kan registreras i syfte att kunna använda dessa erfarenheter som grund för tilldelning av kontrakt i andra upphandlingar.

TCO tillstyrker förslaget men vill anföra att även andra frågor än rena kvalitetsbedömningar måste kunna ingå då man bedömer erfarenheter av tidigare leverantörsrelationer som grund för tilldelning av kontrakt.

Det måste vara möjligt att ta hänsyn till att en leverantör tidigare t.ex. har brutit mot arbetstagar- eller fackliga rättigheter (brott mot lag, kollektivavtal eller individuella anställningsavtal) eller t.ex. undvikit att betala skatt eller andra typer av oseriöst agerande, och ha möjlighet att utesluta sådana aktörer från en upphandlingsprocess. Se även TCO:s kommentar under 11.3.6 Lägre krav för uteslutning och lättare att säga upp avtal.

15.3.6 Förändrade europeiska upphandlingsregler

Utredningen gör bedömningen att det europeiska upphandlingsregelverket bör utformas så att det offentliga kan göra goda affärer. Upphandlingsreglerna bör förändras så att upphandlande organisationer får större frihet kring hur upphandlingar genomförs, bättre möjligheter för förhandling med potentiella leverantörer och större utrymme för bedömningar baserade på erfarenheter.

TCO instämmer i att det europeiska upphandlingsregelverket måste ses över. Som exempel på punkter som måste ingå i en sådan revidering har TCO bland annat framfört att

- Revideringen av EU:s direktiv om offentlig upphandling och koncessioner måste säkerställa att offentliga medel går till

ekonomiska aktörer som respekterar arbetstagares och fackföreningars rättigheter. Respekten för och främjandet av dessa grundläggande villkor ska vara en integrerad del av varje offentlig upphandlingsprocess, från planering till tilldelning och genomförande av kontrakt.

- Det bör klargöras att säkerställandet av rätten till kollektivavtalsförhandlingar och goda arbets- och anställningsvillkor alltid kan anses vara ett relevant krav, och att ge möjlighet att ge fördel till anbudsgivare vars arbetstagare (och underleverantörers arbetstagare) omfattas av kollektivavtal.
- Osund konkurrens påverkar både arbetstagare och seriösa företag negativt, och leverantörer som har brutit mot arbetstagares och fackliga rättigheter ska kunna uteslutas från offentliga upphandlingsprocesser, liksom leverantörer som inte har betalat utlovade löner till sina arbetstagare eller som ägnar sig åt socialförsäkrings- eller skattefusk eller skatteundandragande.
- Principen om det mest ekonomiskt fördelaktiga anbudet (Most Economically Advantageous Tender - MEAT) i första hand ska tillämpas och att detta också ska framgå av det europeiska regelverket. Det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet är det val som ger mest värde för pengarna vid en offentlig upphandling, baserat på en kombination av pris, kvalitet, tekniska aspekter och hållbarhet; inte bara lägsta pris.

16 Konkurrens inom välfärdssektorn

16.3.5 Slutsatser

TCO delar i hög grad utredningens konstaterande att varje kvasimarknad och tjänst bör analyseras var för sig. De olika verksamheterna styrs utav olika logik och förutsättningar, och därför behöver regelverk och ersättningssystem utformas på olika sätt.

TCO instämmer i utredningens bedömningar och har inga ytterligare kommentarer i detta sammanhang.

Therese Svanström
Ordförande

Karin Pilsäter
Samhällsekonom

